Դ. 1267 1889 ՕԳՈՍՏՈՍ 22 ՇԱԼԸ 1307 ՄՈՒՀԱՐԻՄ 7 ԳԵՇԻՆՃԻ ՍԷՆԷ

20 ԲԱՐՍ

ՃԵՐՈՏԵԻ ՇԱՐԳԻՉԷ

20 ԲԱՐՍ

ԱԳՈՆԷ ՖԻՑԱԹԼԱՐԸ

	12 ԱՄԻՍ	6 ԱՄԻՍ	3 ԱՄԻՍ
ՍԹԱՄՊՈՒԼ	140 ՂՐՇ.	70 ՂՐՇ.	40 ՂՐՇ.
ԹԱՇՐԱ	200 »	100 »	

Մէջիտիէյ 20 ղրուշտան

ԲՕԼԻՍԻԳԻՏՅԷ ՄԻԼԻՏՅԷ ԹԻՒՃԱՌԻՏՅԷ ՍԱՐՐԱՖԻՏՅԷ ՎԷ ԻԼՄԻՏՅԷ

{صاحب امتياز: جيوەلكيان}

ԵԷՎՄԻ ԿԱԶԷԹԱ

جريدهٔ شرقيه

ԻԼՔՆԱԹ ՖԻՑԱԹԼԱՐԸ

Լինելի, Հնդի վէ Յունաստանի սահմանները 5 ղրշ.
Միւսնջիւ տարիքէ 11է 10ք. հս. » 3
Մէվասիմ նամիայա տարի պէնտէր մէճմանէ նէզարէտ՝ օլունանագ վէ ատրա օլունմայան էվրոպա իտարէ օլունմայանագ տրը։

Խարբէրխանէի, Սթամպօլոս Զապը Ալի ճաատէսինտէ նումէրօ 20 ճիվէլէկեան մահալլասընտա տրը։ Գեազիթէի մէվասա հաղգրնաա կապէթանէն սահիպ վէ մէսուլը ՅՈԳԻՐԱՆ ՃԻՎԱԼԷԿԵԱՆ միւրաճաաթ օլունա։

ԿԻՒՆԼԻԿՔ ՀԱՎԱՏԻՍ

ԿԻՐԻՏ

Կիրիտ հաղգրնտա տիւն սապահ. քի բօսթա իլէ ալընան խապէրլէրէ կէօրէ, Շաքիր բաշա հաղրէթլէրի՝ հէր կիւն Կիրիտէ վիւրուտ իմմէք. տէ օլան ասաքիրը Շահանէյէ ֆէնը հարպաճ էչէմմիյէթի օլան նօգ. թալարը իշղալ իմտիրմէքտէ տիր։ 8-10 թապուր գատար ասաքիր՝ ա. սալիշ ու ինթիզամը իատէ իմմէք իւզրէ Սէլինօ նամ մահալէ տօղրու եօլա չըգմըշլար տրը։

Արգօրօնա նահիյէսի միթէպէ. բանը թարաֆընտան Շաքիր բաշա հաղրէթլէրիյէ միւրաբէրէյէ մէմուր իտիլէն հէյէթը մէպուտէ՝ խմիֆա իմմիշ տիր։ Արգօրօնանը ասաքի. ը Շահանէ թարաֆընտան իշղալի՝ պիր արա թէէխիր օլընմըշ իսէ տէ, մահալը մէգքիւրը գարիպէն իշղալ իտիլէճէյի մուհաղգագ ատտ օլու. նըյօր։ (Մէնբէս)

Կէչէն սալը կիւնքի թարիխլէ Իզ. միրտէն պէրվէճէը աթի եազըլըյօր։

«Կէչէն ճուվաա վէ ճուվաա էր. թէսի կիւնլէրի Տէնիզլի վէ Թավա ասաքիրը բէտիֆէսի Այտըն չրմէն տրֆէրիյէ Իզմիրէ վիւրուտ իմմիշ օլուպ, ասաքիրը մէրգու

Մ. ԷՏԻՍՈՆԸ

ԵԼՆԻ ՊԻՐ ԽՃԱՏԸ

Նոր Եորք Հերալտ կազմեմասընն մուխպիրլերինտէն պիրի՝ էլեէվմ Բարիզտէ պուլունան Ամերիգալը մէշհուր Մ. Էտիսոն իլէ վուգու պուլան միւլագաթը հագդընտա մէզքիւր կազմեթատա մալիւմաթը աթիէյի նէյզը իթմիշ տիր։

Մուխպիր.— Նիւ Եորգտա պուլունան պիր ատամտի՝ մէսէլա Բարիզտէ պուլունան զէվճէսինին նէ եաբտըղը նը կէօրմէսի իչիւն պիր մաքինա իճատ իթտիկինիզ ըիվայէթ օլընը՝ յար։ Պու ըիվայէթ սահիհ մի տիր։

Էտիսոն.— Պու եօլտա պիր մաքինանըն իճատը՝ ճէմիկէթը պէշէրիկ իչիւն ֆաբտէլի օլուպ օլամայաճաղընը պիլէմէմ (կիւլերէք)։ Պու եօլտա պիր մաքինա իճատ իտէր իսէմ, պէլքի գատընլար պանա լանէթ իտէճէքլէր տիր։ Լաքին ֆիլհագիգա պու եօլտա պիր մաքինա իճատընա չալըշը յօրըմ։ Եկէր պունա մուվաֆֆագ օլուր իսէմ, ուզագ մահալլէյտէ պուլունան 2 զաթ եալընը թէլէֆօն վասէթ ասրյա միւքեալէմէ էյլէմէքլէ իքթիֆա իթմէլիպ, պու էնտատէ եէքտրիկէրինի տէ կէօրպիլէճէքլէր տիր։ Պու իճատտան ֆէվդէլատէ իսթիֆատէ իտիլէճէկլինէ էմին իմ։ Ամերիգայա ավտէթիմի միւթէագրպ, ամէլիյաթ իճրաաթընա մախսուս օլան իտտրէխանէմ իլէ թահրը թասարրուֆը մտա պուլունան թէլէֆօն ֆապրիգասը արասընտա պու եօլտա պիր ալէթին թաթպիգաթընա պաշլայաճաղըմ։ Իտարէխանէի մէզքիւր իլէ ֆապրիգա արասընտաքի մէսաֆէ 1000 գատէմ գատար տրը։ Շիմտիյէ գատար իճրա էյլէտիկիմ թէճրիպէլէր՝ պու գատար մէսաֆէ արասընտա բէսմէրը ալմագ միւմքին օլտըղընը կէսթէրմիշ տիր։ Մամաֆիհի Բարիզտէ պուլունաղտա իքէն Նիւ-Եորգտա պուլունան պիր զաթը՝ իճատ իտէճէկիմ ալէթ վասէթասրյա կէօրեպիլմէք իւմիտինտէ պուլունմագ՝ պօշ պիր շէյ տիր։ զիրա պաշգա պիր էնկէլ օլմասա պիլէ տիւնեանըն եուվարլագ պիչիմի պունա մանի տիր։

Մուխպիր.— Էլէքթրիգ վասէթասրյա տահա նէ՞ կիպի իճատլար վուգունին միւհթէմիլ կէօրիւրսիւնիւզ։

Էտիսոն.— Պու սիւալինիզ ճէվապ վերմէք բէք միւշքիլ տիր։ Թապիթը պէօրիւք սրբրլարընտան պիրինի տահա քէշքէ մուվաֆֆագ օլմագլըղմըզ՝ տալիմա միւքին տիր։ Պալն վասէթասրյա եօլմըլըղը գօլայ պիր ալէթ կէթիրմէք իւզրէ եէնի պիր ալէթ իճատ իտէճէկիմի իւմիտ իտիյօրըմ։ Պու պապտէ չիմտիյէ գատար բէք չօգ ղայրէթ ուարֆ էյլէտիմ իսէ տէ, չիմտիյէ գատար բէք ազ նէթիճէ հասըլ օլմասը՝ պէնի ատէթա իւմիտսիզլիկէ տիւշիւրիյօր։ Մամաֆիհի երինէ ղայրէթի էլտէն պրագմայօրըմ։ զիրա չալըշմագ սայէսինտէ պիր կիւն վասրը մագսէտ օլաճաղմա էմնիմ։ Գունընը պէրապէր չու նօգթայը մուհագագ ատտ իթմէլիսինիզ քի, պալօնլարը կազ վասէթասրյա հարէքէթ իթտիրմէկէ չալըշանլար՝ պօշընա վազթ զայ իտէյօրլար։ Պալօնլարը արզու օլունան թարաֆա կէօթիւրեպիլմէք իչիւն էվվէլա պալօնը հավատան տահա ազրը պիր հալէ կէթիրմէկէ վէ պատէհու անը հավալանտըրմայա մախսուս պիր գուվվէթ պուլմաղա լիզում վար տրը։ Պու գուվվէթի պուլտուղում կէպի՝ պալօնլարը սուրէթը սէր ու հարէքէթի մէսէլէսի հալլ իտիրմիշ օլուր։

Մ. Էտիսոնըն զանընճա, ֆապրիգալարը՝ էլէքթրիք գուվվէթինտէն հէնուզ տերէճէի քիֆայէտէ իսթիֆատէ իտէմէմէքտէ օլմալարը՝ էլեէվմ էլէքթրիգ գուվվէթինին պուխար գուվվէթինտէն տահա պահաղը հասրլ օլմասընտան իլէրի կէմէքտէ օլուպ, ազ մասրաֆլա էլէքթրիք գուվվէթի հասրլ էյլէմէնին եօլու պուլունմասընը միւմքէագրպ, ֆապրիգա սահիպլէրի՝ գուվվէի էլէքթրիքիյէ իթիպար իտէճէքլէր տիր։

Մումայլէյհ՝ Նիւ-Եորգտան Բարիզէ կիթտիկի սրբատա սասթլարճա վաբօրը կիւվէրթէսինտէ տուրուպ, տէնիզին տալկալարընը թէմայա իթմիշ, վէ պու գատար գուվվէթին պօշա կիթմէքտէ օլմասընտան տոլայը իզսարը թէէսսիւֆ էյլէմիշ տիր։ Մումայլէյհ՝ Նիւ-Եորգ Հերալտ կազմեթասընընը մուխպիրի իլէ վուգու պուլան միւլագաթընտա, ճէմիյէթը պէչէրիէնին պիր կիւն գուվվէվէ մէզքիւրեպէն իսթիֆատէ իտէպելէճէկի հագդընտա պէյանը իւմիտ իտէրէք, «էվվլի օլընը՝ պիր կիւն տէ տէնիզին տալկալարը իլէ նիակարա չիլալէնինտէն (Ըրվէժ) վէ չիմտի պօշընա էսէն բիւզկեարլարտան տա իսթիֆատէ օլընաճագ տրը։ Տիւնեատա ֆատէսիզ հիչ պիր շէյ պըրագըլմայաճագ տրը» տէմիշ տիր։

Մ. Էտիսոն միւքեալէմէսինին սոնընտա Բարիզ սէրկիի ումումիսինտէն պահս իտէրէք,

«Սէրկիի ումումի հագիգաթէն չիմտիյէ գատար էմալի նամէսպուգ տէրէճէտէ միւքէմմէլ տիր։ Էյֆէլ գուլէսինի զանն ու թախմինին բէք ֆէվգինտէ պուլտրմ» տէմիշ տիր։

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԽԱՐԻՃԻՑԷ ՎԷ ԲՕԼԻԹԻԳԻՑԷ

Բէթէրսպուրկտան չէքիլէն պիր թէլէկրաֆա կէօրէ, Ռուսիա իմբէրաթօրը՝ պիր թարաֆտան Ռուսիա վէ տիկէր թարաֆտան Ալէմանիա վէ Աւսթրիա իլէ պիր մուհարեպէ վուգուը հալինտէ 3 ֆըրգաի ասքէրիէնին թէչէքքիւլ, վէ պու 3 ֆըրգատան Լէմպէրկտէ իդամէ օլընաճագ օլան ճէնուպ ֆըրգասընը ժէնէրալ Պոպրիպօնը, վէ Գրագովիանը գաշըրընտա իդամէ իտիլէճէք օլան մէրքէզ ֆըրգասընը տախի ժէնէրալ Կուրգոնը, վէ Ալէմանիա հուտուտը պոյունճա տիրիլէճէք օլան պէօյուք ֆըրգաի շըմալիյէնին տախի տիւգ Ալէքսանտր տ'Օլտենպուրկն թահրը գօմանտալարընտա պուլունմասը հագդընտա պիր գարարնամէ նէյզը իթմիշ տիր։

Տիւգ Ալէքսանտր տ'Օլտենպուրկ՝ քէնտիսի վէ եա մախտումը կիւնին պիրինտէ Օլտենպուրկ իւզէրինէ իճրաի հիւքիւմէթ իտէպիլէճէքլէրի ճէհէթլէ Ալէմանիայա գարշը մուհարեպէ իտէմէյէճէկլինտէն պահսը քէնտիսինէ իհալէ օլունան գօմանտանլըղը գապուլ իթմէմիշ տիր։

Ռուսիա իմբէրաթօրընը Գօբէնհակա միւվասէլէթինէ տաիր չէհրը մէզքիւրտէն կէչէն բէնճէնպահ կիւնքի թարիխլէ սթիտէքի թաֆսիլաթ վերիլիյօր։

«Տանիմարգա վէ Եունան գրալլարը՝ պիր վաբօրա բաքիպէն Ռուսիա իմբէրաթօրընն իսթիգպալինէ չրգմըշլար, վէ իմբէրաթօրը պինմիշ օլտըղը վաբօրա միւվասէլէթէրինտէ, քէնտի վաբօրլարընտան չըգրպ մէզքիւր վաբօրա պինմիշլէր տիր։ Իմբէրաթօր վէ իմբէրաթօրիցա վէ կրանտիւգ վէ կրանտիւշկա էլերին բաքիպ օլտըղը վաբօր՝ ագշամ իւսթիւ Գօբէնհակ լիմանընա տախլի օլուպ, իսքէլէտէ պէքլէյէն Տանիմարգա վէ Եունան գրալարընն վէլիհահա վէ սաիր մախտումլարը վէ վիւքէյա վէ ժէնէրալար վէ քիւլիյէթլի խալգ թարաֆընտան իսթիգպալ օլընարագ, արապալար իլէ շըմէնտիֆէր սթասիոնընա ազիմէթ իթմիշլէր, վէ գաթարը մախսուսլա Ֆրէտէնսպուրկ սէրայընա ազիմէթ էյլէմիշլէր տիր։ Շէհրին հէր թարաֆը վէ խուսուսիյլէ իմբէրաթօրն կէչտիկի ճատտէ՝ կիւզէլճէ տանատըմը իտի։»

Գրէնէրալ Բէլէրէֆ Բէթէրսպուրկ մուխպիրինտէն ալտըղը մալիւմաթա կէօրէ, էլեէվմ բէտէր վէ վալիտէսիյլէ պէրապէր Գօբէնհակտա պուլունան Ռուսիա վէլիհահտը՝ Բրուսիա օրտուսը մանօվրալարընտա հազըր պուլունագ իւզրէ ալաֆը. սեպտեմբերին 14-ինճի կիւնիւ Գօբէնհական հարէքէթ իտէճէք տիր։ Վէլիհահտը միւշարէլէյհ՝ մէզքիւր մանօվրալար խիթամ պուլտրգտան սօնրա սէրկիի ումումի վիրաէթ իչիւն Բարիզէ կիտէճէք տիր։

Միւշարէլէյհ պատէհու Ամինայա ազիմէթլէ, Եունան վէլիհահտընը ըէսմը իդաիմաճընտա բէտէրի Զարա վէքեալէթէն հազրը պուլը նաճագ, վէ միւթէագրպէն Ադրու Գօրնէլճ նամ գարազօլ սէֆինէսինէ ըաքիպէն Պահրը Փէպիրը Միւթէսիլէ (Խաղաղական Ովկիանոս) կիտիպ Վլատիվոսթոգտա գտրայա չըգաճագ վէ օրատան Սիպէրիա Թարիգիլէ Բէթէրսպուրկա ավտէթ իտէճէք տիր։

Սըրպիսթան հիւքիւմէթի՝ պէօմիւք չալտտա 8 պաթարեա թօր միւպայասը իչիւն Դրուբ ֆապրիգասըյլա միւզաքէրաթա կիրիշմիշ տիր։

Եվվէլիսի կիւնքի թարիխլէ տախի Ֆիլիպէտէն պէր վէճէհը աթի եաղըմըզ տրը։

«Ֆիլիպէ հիւքիւմէթը ասքէրիյէտի՝ պու քէրրէ Սօֆիատան ալտըղը էմր մուճիպինճէ սոն պահար թալիմէրի Նին իճրասը իչիւն գարիպէն ասաքիրը ըէտիֆէյի թահրը սիլահա ալաճագտըր։ Ասաքիրը մէրգումէնին թահրիրինէ ալաֆը. սեպտեմբեր 10տա պաշլանաճագ տրը։ Հարպիյէ նէզարէթինին էմրի մուճիպինճէ, 200 խանէյի հավի օլան հէր նահիյէ՝ հիւքիւմէթը ասքէրիյէյ իքի ամիլէ պիր արապա վէրէճէք տիր։ Մէհաֆիզ ասքէրիյէմիզտէ պէյան օլընտրղընա կէօրէ, իշպու թէտպիրլէր՝ Սըրպիսթանտա իճրա օլընան թէտարիքաթը հարպիյէյ մուգապէլէ տիր։»

Տիկէր թարաֆտան խապէր վէրիտիկինէ կէօրէ, Պուլկարիսթան բէիրը վիւքէլաը Մ. Սթամպուլօֆ՝ Պուլկարլար իլէ Սըրպլար պէյնինտէ սուլհը խալէլէգիր օլայաճաղընը Տէրէ Նէ-դին Սօֆիա մուխպիրինէ թէէմինէն պէյան էյլէմիշ տիր։

Քէղալիք Սըրպիսթան հարպիյէ նազրը Մ. Կրուիչ տախի Սըրպլարընը բէք զիյատ էֆքէարը սուլհ-բէրվէրանէտ պուլունընզլարընը պէյանլա չէօրլէ տէմիշ տիր։ «Սըրպիսթան սոն մուհարեպէյի ունոմիմամրշ տրը, վէ էլինտէն կէլտիկի մէրքէպէ էէնտէն մուհարեպէ զուհուրինին էօնիւնիւ ալաճագ տրը։»

Մ. Սթամպուլօֆը պէյանթը տախի այգ վէ ֆագաթ տահա թէէսիրլի տիր։ Մումայլէյհ չէօրէ տէմիշ տիր։

«Պուլկարիսթան՝ Սըրպիսթան իլէ մուհարեպէ իթմէք էֆքէարընան բէք ուզագ տրը։ լաքին Պուլկարիսթան՝ հարպ թէէտարիքաթընտա օլմագսըզընը տախի էճնէպի թահրիքաթը իլէ Սըրպլարը թարաֆընտան վուգու պուլապիլէճէք պիր հիւճումը տէֆ իթմէյէ հազրը վէ միւհէյյա տրը։ Աւսթրիա-Մաճառիսթան տէվլէթի՝ 1885տէ Սիֆիսի ցա մուհարեպէսինտէն սօնրա Պուլկարլարը տուրտուրթարագ Սըրպիսթանա բէք պէօյուք պիր իրզմէթ իթմիշ տիր։ Լաքին էկէր պիր մուհարեպէ տահա զուհուր իտէր իսէ, Պուլկարիսթան՝ հանկը թարաֆըն զալիպ օլաճաղընը չիւպհէ թախթընա պըրագ մայաճագ թավր ու հարէքէթտէ պուլունաճագ տրը։»

ԳԻՏԱԿԱՆ

Բէր-Լաշէզ յէշրոպկներ.— Դիակիզութիւնն եւ դիակներն այրելու սահմանեալ չէնքն.— Թամբէս փէմբրոքէ մը.— Հետաքրքրական փորձեր.— Ո՞րչափ ժամանակէ կ'այրի մարդկային մարմինը.— Գերեզմանի որդերն.— Յետմահուան, մեր մարմինը որդերու ճարակ եղած.— Տարափոխիկ հիւանդութեանց նոր աղբիւր մը.— Պատյտ մը Փարիզու արուեստանոցներուն չուրջ.— Լուսացայտ աղբիւրներն։

Եթէ Փարիզ երթաք, այցելեցէ՛ք Բէռ-Լաշէզը։ Մեծ մայրաքաղաքին ամենէն մեծ գերեզմանոցն է նա։ Երբ ծախքեր կ'ընեն, գումարներ կը հաւաքեն, ցամաքային կամ ծովային ճանապարհաւ կ'երթանք Փարիզ, կը պտտինք իւր թաղերուն, փողոցներուն մէջ, կը մտնենք իւր թատրոններն, հաւաքարաններն, թանգարաններն, եկեղեցիներն, ըզբօսավայրերն. պէտք է նաեւ այցելենք Բէռ-Լաշէզը։ Հոն անոնցմէ դամբարանաց քով մեծամեծներ եւս կան. ոդէն և դիտուն, տկար և զօրաւոր, միևնոյն հողակոյտերուն ներքեւ կը ննջեն։ Հոն կը ննջեն յաւիտենապէս նաև Հայազգի նշանաւոր անձնաւորութիւնքն Օտեանը, Ռուսինեանը, Խօրասանճեանը և Ամ. պէրեանը։

Փարիզու նման քաղաքի մը մեծ գերեզմանոցը ի՞նչ խորհուրդներ և յիշատակներ կը զարթուցանէ ի մեզ։ Երբ շրջինք նորա ամեն կողմերը ոոդ մտածումներն և գիտական տեսակէտով այցելենք Բէռ-Լաշէզը։ Գիտութիւնը իւր կոթորներէն մին հոն եւս կանգնած է։ Փարիզ Միլանի օրինակին կը հետեւի և վեցամսեայ աշխատութենէ մը վերջ, Բէռ-Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, մատրան եռաբեւ, կը կագնի այսօր դիակներու այրման սահմանեալ շէնք մը որուն Իտալացիք Թ-մբէս փէմբրոքէ անունը կուտան։ Շէնքը զուգահեռականի մը ձեւն ունի, իւր վերայ կը բարձրանան երկու հսկայ ծխնելոյզներ որք իրենց չքեղութեամբն ու կազմութեամբը կը տարբերին գործարանաց սովորական ծխնելոյզներէն։ Շէնքին առջեւի մասին վերայ կան երեք գմբեթներ որոց իւրաքանչիւրին ներքեւ կայ փուռ մը։ Այդ տխուր տաճարին մէջ երբ մտնէք, պիտի ցուցնեն ձեզ ընդարձակ սրահ մը ուր ազդականք և բարեկամք կը հաւաքուին տխուր արարողութիւնը կատարուած ժամանակ։ Փուռը պարզ երեւոյթ մ'ունի։ երկաթեայ հիմանց վերայ կառուցեալ աղիւսէ շինուած է, որովհետեւ աղիւսը սաստիկ ջերմութեան կրնայ դիմադրել։ Երկու դուռ ունի։ ձախ դռնէն սալակի մը միջոցաւ դիակն կը բերուի փուռին մէջ և աջ դռնէն հնոցապանը կրակը և փայտը պատրաստելով, երբ մանաւոր խողովակներ ներս մտնող օդոյ հոսանաց աղդեցութեան ներքեւ դիակն կ'սկսի բոցերէն շրջապատուել, այն ատեն հնոցապանը բոլորակաձեւ պատուհանէ մը կը դիտէ ուշադիր գործողութիւնն։

Դիակներն այրելու գաղափարն հանրային առողջութեան տեսակէտով նոր բան մը չէ բնաւ։ Երեսուն տարի առաջ, Էռնէսթ Ֆէյսո Բրէսէ մէջ պաշտպան կանգնեցաւ սոյն գրութեան, բայց իւր քարոզներն անօգուտ եղան։ Նոյն միջոցին, խնդիրը Բաստիաի գիտութեանց ճեմարանին առջեւ կ'երթար առանց ակնկալեալ արդիւնքն ունենալու։ Առաջին երեք փորձերն 1872ին կատարուած են. Տրէզտաի մէջ կին մը, Պրէսլաւի մէջ այր մը, Ֆիլատէլֆիոյ մէջ տղայ մը։ Այդ թուականէն հետէ, օրինակներն կը բազմանան զգալի արագութեամբ մը շնորհիւ այն մասնաւոր ընկերութեանց որք հետզհետէ կը հիմնուին ի Ցիւրիխ, ի Տրէզտա, ի Կոթա, ի Միլան, ի Լոնտոն, ի Նիւ-Եորգ, ի Բարիզ (1880), բայց հանդիսիւ կատարուած առաջին դիակիզումն 1876ին Միլան քաղաքին մէջ եղած է Բէլլէռ ասպետին վերայ։ Այս մարդուն փոքրիկ կենսագրութիւնը կարժէ որ ընեմ, որովհետեւ նա ունի իր հետաքրքրական կողմերը։ Բէլլէռ 1800ին Հռոմայի մէջ ծնած է. հոն մեծաքսի ճարտարութեամբ զբաղելով՝ մեծաքանակ հարստութիւն մը դիզած է։ 1874, յունուար 22ին մեռնելով՝ 10000 ֆրանք կտակած է տարրագիտութեան ուսուցիչ Գ. Բոլլիի՝ իւր դիակին այրման յատկացուելու համար միայն։ Այն գումարին վերայ, ասպետին ժառանգորդք 50000 ֆրանք ևս աւելցուցին, որպէս զի դիակներն այրելու համար մասնաւոր չէնք մը կառուցուի չքեղ կերպիւ և խիստ ճաշակաւոր։

Մեռեալին մարմինը գմբեսուելով դրուեցաւ նկուղի մը մէջ, ուսկից այն օրն դուրս ելաւ երբ տաճարին շինութիւնը վերջացած էր, այսինքն 1876, յունուար 22ին ասպետին մահուանէն երկու տարի վերջ։ Փորձը կատարելապէս յաջողեցաւ։ Մէկ ու կէս ժամուան միջոցին մէջ, մարմինը ամբողջովին մոխրոյ վերածուած էր։

Վերջին ժամանակաց մէջ, այս խնդիրն մեծ կարեւորութիւն ստացած է, Գրեթէ ամեն ամիս Բէռ-Լաշէզի մէջ դիակիզումներ կը կատարուին Փարիզու քաղաքապետութեան անդամոց, բժշկաց և խմբագրաց ներկայութեանը։ Այդ փորձերն կարի շահեկան են. տեսնենք թէ՝ ինչ արդիւնքներ ունեցած են; և մարդկային մարմինը իւր զանազան ծաւալին ներքեւ, ըստ որում մեր կամքն բոլորովին անկախ պատճառներով կը լինինք գեր կամ նիհար, առողջ կամ տկար, ջղոտ կամ ոսկրուտ, ո՞րչափ ժամանակէ կ'այրի, և ի՞նչ քանակութեամբ մոխիր կ'արտադրէ։ Աւասիկ տխուր «Բ-Ռ-Ի-Ի-Ի»։

---

(183)

ԳԸՉԸԼ ՎԱՍԻՅԷԹՆԱՄԷ

ՄԻԻԿԼԻԴԻ

ԳԶԱԶԱՒԻ ՏԷ ՄՕՆԹԷՔՐԻՆ

ՄԻԻԹԷՐՃԻՄԻ

ՏԻԳՐԱՆ ԱԳԱՄԵԱՆ

ԳՔի արգատաչ՝ ամալ ամայիպ պիր սուրէթտէ կէնիչ վէ սկյամ ըուպալարընա սարբլմըշ օլտուգլարընտան, եիւզլերի վէ էլլերի տահա զիյատէ սարարմըշ կէօրիւնմէքտէ օլտուղը հալտէ, չըրըլ չըպալագ եաթմագտա օլան ֆօվկլին ճիսմի եանընտա այագտա տուրմագտա, վէ թավանտան թա մասանընն իւզէրինէ տօղրուասընը օլան լամպանընն ըէղը մէզքիւր ճիսմը պիհուշ իւզէրինէ վուրմագտա օլմաղլա, պու հալ՝ մէնհուս վէ տէհշէթլի պիր մէնզարէ թէչքիլ իթմէքտէ իտի իսէ տէ, պու տէհշէթ՝ տահա զիյատէ քէսպը չիտտէթ իտէճէքտի։

Ժագ.—Հայտէ պագալըմ, վագթը տրը։ . . .—տէյիպ, եանընտաքի մասանընն իւզէրինէ մէվզու օլան թէչրիհ պուչաղընը ախզ իլէ ֆօվկլին պօյնու իւզէրինտէ բարմալըյա չահ տամարը եէրինի արատը վէ մէզքիւր տամարը պուլըպ պուչաղընն ուճունը էթինէ տօգունտրարագ պիր ճէրրահ կիպի քէմալը մէհարէթլէ տամարը ուզուն ըղնա չըզըվէրինճէ, քիւչիւք բարմագ գալընըզընտա տամարտան գան ֆըշգըրըպ պալէատէ զիբր օլունան լէյնէ ագտը։

Բասգալ՝ պու մէնզարէի մէնհուսկի կէօրիւպ հիչ պիր հէյնճան ըղհար իթմէմէքտէ օլմաղլա, պու իքի արգատաչ պիրիպիրլէրինի բէք ալէա պուլմըշլար իսի։

Բասգալ.—Կէօրիյօրըմ, լաքին էլան անլայամայօրըմ . . . Պու թէրթիպկ նէ՞ լիւզում վար. մաքինայը իշլէթմէյէ տէվամ իտէրէք էօլիւմ կէթիրէ՞մէզ մի իտին։

Ժագ.—Կէթիրէպիլիր իտիմ . . . լաքին էօյլէ իսթէմէտիմ . . .

Բասգալ.—Նէյզէ՞ն։

Ժագ.—Սէպէպինի չիմտի սանա սէօյլէտիմ, սէն անլայամատըն, պիր իյզահթ վէրտիկիմտէ անլայամագսըն . . . Պու նաչէ նէ՞ օլամագ . . . Եա սույա աթճաղղը եախօտ պիր եօլըն քէնարընա պըրագաճաղը . . . Պու իքի ըզդտա մէզքիւր նաչէ պուլընը՝ Մօրկ թապիր օլընան մուայնէխանէյէ կէօթիւրիլճէք վէ իւզէրինտէ թէչրիհ իճրա օլընաճագ տրը . . . Եկէր վիւճուտտա պուլընան գանը չէքմէյճէք օլուր իսէ նէ՞ օլուր պիլի՞միսին. գանտա 1 վէ պէյնտէ 2.06 նիսպէթինտէ քէրօսէլէն էսէրի քէչի օլընը։

«Իմտի քէրօսէլէն՝ Ամէրիգա մահսուլը օլուպ, Ֆրանսատա իսէ հէման հիչ իսթիմալ իտիլմէմէքտէ օլտուղընտան, քիմեակիրլէր պունը թանըյարագ, պիթապ քիթապճը ֆօվկլ իլէ միւնասպաթտա պուլընան Ամէրիգալը Տօգթօր Թօմսընտան չիւպհէ իտէճէքլէր տիր։

«Լաքին պէօյլէ եարար իսէմ, վիւճուտտա հիչ պիր գան տամլասը, վէ պինտէն ալէյհ քէրօսէլէնէն հիչ պիր էսէր գալմագ . . . Պունտան գօլայ վէ ագբլ ալըր նէ՞ օլապիլիր.—տէտի։

Բասգալ.—Եվվէթ, լաքին պօյնունտաքի պու չըզդ տայմա գալաճագ վէ պիր ճինայէթ վուգու պուլտուղընը իսպաթ իտէճէք տիր . . .

Ժագ.—Մէզքիւր չըզդ կէօրիւնիր կէօրիւնմէզ պիր շէյ տիր. լաքին ֆարզ իտէլիմ քի կէօրիւնէճէք . . . օ հալտէ պունտան հէր քէս հէմ իսթիղրապ իտէճէք վէ հէմ տիւշարը տէհշէթ օլաճագ տրը . . . Պիր թագըմ զանլարա զահիպ օլընարագ, հագիգաթը հալ ասլա անլաշըլամայաճագ տրը։

Բասգալ՝ էյի քէօրիւ գանաթի հասրլ իտէրէք, եէնիտէն հիչ պիր իթիրազ տէրմայան իթմէյիպ, արգատաչընընն եարարղընը սէյր ու թէմաչա իթտի։

Ժագ Լակարտ՝ Շարգ տէլլագլարընա մախսուս պիր մէհարէթլէ Ֆօվկլին ճիսմինին հէր գըսմընը օվալայարագ, իքի էլի իլէ տամարլարընը սըգը սըգը սըգ մագտա վէ գանը պօյնունտաքի չըզդ եէրինէ տօղրու եիւրիւթմէքտէ օլմաղլա, գան օրատան չիտտէթլէ տիչարըյա ֆըշգըրմասընտա տէվամ իտէյօր իտի։

Պիր արա Ժագ Լակարտ՝ Ֆօվկլին ճիսմինի պիր պիր թարաֆա վէ սօնրա օ պիր թարաֆա էյէրէք պաշընը եօգարը գալտըրտը վէ եէնէ աշաղը պըրագտը վէ չահ տամարլարընը եէնիտէն սըգմաղա պաշլատը իսէ տէ, գան էվվէլթի կիպի չիտտէթլէ ֆըշգըրմասընը, նէհայէթ տամա տամա ագմաղա պաշլատը վէ էն սօնը պիւսպիւթին տուրտը։

Նաչէ պիր մամ ըէնկի ալմըշ օլուպ, չիֆաֆ կիպի թէնին պիր թարաֆընտան օ պիր թարաֆը կէօրիւնիյօր իտի։

Տօգթօր՝ ճէպինտէն պիր չիչ չըգարըպ, պիր թապագ իչինէ պիր գաչ տամլա տամլաթտը վէ քիչիչք պիր սիւնկէրի անընկ ըսլաթըպ, Ֆօվկլին պօյնունտա ուզունընընը աշտրընը չըզդը տէֆա տէֆա սիլտի։

Պատէհու պիր ազ տուրուպ, բարմաղընն ուճբյա եարայը Բասգալա կէօսթէրէրէք.—Պագ.—տէտիքտէ, տէլիգանը՝ նաչէնին իւզէրինէ էյիլտի իսէ տէ, էյիճէ կէօրմէք իչիւն կէօզլիկինի թագտը, վէ պիւլէնտը ավագ իլէ.—Պիր չէյ եօգ, հիչ պիր չէյ գալմամըշ . . . զանն իսէրսին եարանընն աղըզլարը գայնամըշ . . . Զօգ ղարիպ չէյ . . . —տէտի։

Ժագ՝ կիւլիւմսէյէրէք.—Ֆէէնն՝ միւճիզէլէր իճրա իտէր. լաքին չիմտի ֆէէնտէն պահս իտէճէք վագթ տէյիլ, պաչգա վագթ օլուր . . . Գանտան հիչ պիր իզ պըրագմայրը մահվ իթմէլի . . .

Բասգալ.—Գօլայ պիր չէյ տիր պու . . . եէրէ հիչ պիր գան տամլասը տամլամամըշ տրը. պու էյէնի կիտէյիմ Մարն ըրմաղընա տէօգէյիմ. մասանընն իւզէրինտէքի պիր գաչ տամլա գան տա պիր ըսլագ պէզ իլէ սիլինիպ չըգապիլիր . . . ահ, իհթիյաթ միւքէմմէլ տիր . . .

Ժագ՝ սէվինճէլ էլլէրինի պիրպիրինէ սիւրթէրէք.—Պէօյիւք սէյլէմէք օլմասընն ամնա, պու պապտէ իֆթիխար իտէրիմ.—տէտի։

67

Օն տագիգա սօնդրա, Բըթի Գասթէլ գօնաղընընն պօտրում գաթընտա իճրա օլունան օ տէհշէթլի ճինայէթտէն ճիսգի պիր էսէր վէ տէլիւը մատտի պիլէ գալմամըշ իսի։

Ժագ իլէ Բասգալ՝ լասթիգ եաղմուրըզգարընը իւսթէրինտէն չըգարըպ էրգամըշ, սիլմիշ վէ սըգմըշլար իսի։

Ֆօվկլին ճէսէտի պիր քէրրէ օրթատան ղայպ ու նապէտիտ օլուճճա, արթըգ բօլիս՝ պէյհուտէ իճրան թէչհարրիյաթ իտուպ, հիչ պիր նէթիյճէ խթիհսալ իտէմէգ իսի։

Բասգալ.—Շիմտի նէ՞ եաբաճաղըզ։

(Տեվամ)

45 քիլօկրամ կշռող այր մարդու մը մարմինը երկու ժամուան մէջ այրելով արտադրած է 2 քիլօկրամ կըրացեալ ոսկերոտի։

Իսկ 48 քիլօկրամ կշռող կնոջ մը մարմինը մէկ և երեք քառորդ ժամէն այրելով, 1 քիլօկրամէն աւելի մոխիր արտադրած է։

Գործողութեան տեւողութիւնը երկու ժամ է։ այսինքն այդ երկու ժամուան մէջ դիակը կը քայքայուի, կը փշրուի, կ'այրի և մոխիր կը լլնի։ բայց ամէն մէկ դիակին համար 250 քիլօկրամ փայտ հարկ է վառել։ Փուռը լաւ մը տաքնալէն վերջ, դիակը կը մտցնեն, առանց այս պայմանին կրնայ անպատեհութիւններ ունենալ։ Փարիզու մէջ գտնուող այժմու փուռը 6000 ֆրանգ կ'արժէ, կատարեալ փուռ մ'ունենալու համար 20000 ֆրանգ պէտք է ծախսել։ Ամբողջ շէնքը կառուցանելու համար 250000 ֆրանքի դուժարն պէտք է ունենալ։

Այս տեսակ հաշիւներ մեր ուշադրութիւնը չեն գրաւեր երբէ՛ք։ ճարտարագիտաց թերեւս օգտակար լլնի ի պահանջել հարկին թմբէլոտեռիոլ մը կառուցանելու համար։

Հանրութեան գաղափարն ի՞նչ է այս կէտին վերայ։ Եթէ հետաքրքիր է իմանալու հասարակութեան կարծիքներն, հարկ է որ ըսեմ թէ՝ այդ ալ և այլ կարծեաց մէջ միշտ անհամաձայնութիւն կայ և կուսակցութիւնք երկու դասի կը բաժնուին։ դիակիզութեան ի նպաստ և դէմ խօսողներ։

Այս՝ գիտական տեսակէտով մեծ խնդիր մ'է և օգտակար հանրային առողջութեան։ Թոյներ որ մեր մարմիններն հողին մէջ քայքայուին, որդոտին, կաղերը, դէռուներ դուրս հանեն, որպէս զի ասոնք եւս իւրեանց կարգին երթան ծնունդ տալու տարափոխիկ հիւանդութեանց, երբ մարմինն այրի, կաղերու, ածխական թթուի, ամոնիակի, հանքային գազաղն տարերաց կը փոխուի մի քանի վայրկեանի մէջ առանց բնաւ ոևէ անպատեհութիւն ունենալու։ Դրութիւնը գեղեցիկ է, բայց հարկադրիչ լլնելէ հեռի է դեռ։

Դիակներու վերայ ուրիշ խնդիր մ'ևս կայ։ հանրութիւնը անպէս կը կարծէ,—չենք գիտեր թէ այս կարծիքն մինչեւ ո՛ր աստիճան ճշմարիտ կամ սուտ կրնայ լլնել,—թէ՝ ամէն դիակ որդերու ճարակ կը լլնի։ Բնախօսներուն հարցնենք։ ի՞նչ պիտի պատասխանեն դագաղի մէջ դրուած մարմինն և 2 մէթր խորութեամբ թաղուած այդ նիւթը բնաւ որդերու կերը չլլնիր։ Այո՛, ամէն օր, ամէն ժամանակ մեր խօսակցութեանց մէջ, գիտական գործի մը մէջ, բանաստեղծութեանց մէջ «գերեզմանի որդեր» բացատրութիւնը լսած ենք, առանց գիտնալու թէ՝ մեր գերեզմանի որդ կոչածն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ միջատներու տեսակ մը թրթուր՝ որ յառաջ կուգայ դիակին վերայ գոյացող ձուերէն։ Այդ ձուերուն պաշարը կը տարբերի ըստ ժամանակի տեւողութեան։ անպէս որ, շատ անգամ քննելով որդերուն տեսակը, կարելի եղած է հասկնալ դիակաց տարիքը։

Կը հարցնէք անշուշտ թէ՝ ի՞նչպէս այդ միջատները կը յաջողին մտնել հողին խորերը թաղուած դիակներուն և դագաղներուն մէջ։ Ամենէն առաջ խոնաւութիւնն և հողին ճնշումը կ'ուռեցնեն դագաղին առաղձներն, և այսպէս ընդարձակ ճանապարհ մը կը բանան նոցա գործելու և աներկիւղ մտնելու՝ ուր որ ուզեն։ Երբեմն ամրան եղանակին մէջ եթէ լլնինք, կան այնպիսի որդեր, որք իրենց ձուերը դիակին բերանն կամ ռնգացը մէջ կը ձգեն՝ անոր թաղուելէն առաջ։ Ոմանք ևս իրենց ձուերը կ'ածեն հողին այն մասանց վերայ, որոց ներքեւ թաղուած կը մնայ դիակը։ Ոմանք գէր դիակներէ կ'ախորժին, այլք նիհար դիակներէ։

Եւ կրնաք հետեւցնել այն զանազան վտանգներն, որոց ծնունդ կըրնան տալ այդ որդերը։ ի հարկէ այս եղանակաւ քիչ ժամանակի մէջ յառաջ կուգան տարափոխիկ հիւանդութիւններ։ Պ. Բասթէօռ բացայայտ կերպիւ ապացուցած է թէ՝ հողի որդերը երկրիս մակերեսին վերայ ածխախտի դէրոյներ յառաջ կը բերեն շատ անգամ, և այսպէս հիւանդութիւնը դիւրաւ կը փոխանցի այն ոչխարաց՝ որք անգիտաբար կ'արածեն այն դալարեաց վերայ, որոց ներքեւ թաղուած են ածխախտէ վարակեալ անասուններ։ Եւ դարձեալ առաջին խնդրոյն կը յանգինք։ եթէ տարափոխիկ հիւանդութենէ վարակեալ ամէն դիակ այրուի, կրնանք ջնջած լլնել նորա սերմերն՝ այնքան աղետալի մեղ համար։

Տխուր նիւթի վերայ խօսեցանք։ կը յուսամ թէ այդ տխրութիւնը կը փարատի՝ եթէ այս անգամ եւս արուեստահանդիսին շուրջ պտոյտ մ'ընենք։

Շարունակենք մեր այցելութիւնը։ Էյֆէլեան աշտարակէն վերջ ամենէն աւելի մեր ուշը պիտի գրաւէ լուսացայտ աղբերաց հիանալի տեսարանը։ Երկու հսկայական աղբիւրներ կը բարձրանան Շան տը Մարսի պարտիզաց մէջ։ Մին կը գտնուի Էյֆէլի աշտարակին տակ, դեղեցիկ է, բայց կորուսած է իւր փայլն բաղդատմամբ այն ահեղ կոթողին հետ որ կը բարձրանայ իւր վերայ։ Նկարագրենք երկրորդն,

Երեւակայեցէ՛ք սիրուն ճաշակաւ շինուած նաւ մը որոյ ղեկը Ազատութիւնը բռնած է, և առաջկողմն վերայ կերգէ Կայլական աքաղաղը, և ուր հանրապետութիւնը նստած կոհակաց վերայէն յաղթական սահելով կ'անցնի փառաւորեալ յառաջդիմութենէն, գիտութենէն և արուեստէն։ Ընկերանանք նմա և կ'ուենենք ճշգրիտ գաղափար մը Պ. Քութանի սոյն հրաշակերտին վրայ, այսինքն լուսացայտ աղբիւրին վրայ որ արուեստահանդիսին զոհարներէն մին է։ Գիշերոյ տեսարանը հիանալի է, ամէն կողմէ ջրոյ ցայտումներ, սափորներէն դուրս՝ հրեղէն անձրեւներ, ամէն ուրեք Պենկալեան հուրեր, Վենետիկեան կանթեղներ, լուսեղէն շատրուաններ ալլազան գոյներով։ Աւասիկ Շան տը Մարսի և լուսացայտ աղբերաց գիշերային լուսավառութիւնը։

Այս տեսարանը աւելի կը գեղեցկանայ ամէն անգամ որ աղբիւրն տեղացնէ հանդիսականաց վերայ լուսացայտ կայծակներու անձրեւ մը։ Ցանկարծ ամէն ինչ կը փոխուի, գոյները կը փոխուին, կը լլնին դեղին, կարմիր, կանաչ, կապոյտ։ Եւ կատարեալ ըլլալու համար այդ դիւթական պատկերը, լուսոյ զօրաւոր ճառագայթ մը Էյֆէլի աշտարակէն կ'արձակուի աղբիւրին վերայ և կուտայ մարմարիոնին անստուեր ապիտակութիւն մը, հիանալի և գեղեցիկ։

Բացատրենք թէ՝ ինչ միջոցներով կարելի է ստանալ այդ հիանալի արդիւնքներն։

Լուսացայտ աղբերաց ծագումը Անգղիոյ մէջ է, և այս տեսակ փորձեր կատարուած են Լօնտոնի, Մանչէսթէռի և Կլասգովի մէջ։ Եւ այսօր Փարիզ եւս կունենայ նոյն հրաշակերտներն Անգլիական դրութեան վերայ շինուած։

Իւրաքանչիւր աւազանին տակ կը գտնուի շրջանակաձեւ ստորերկրեայ սենեակ մը որոյ ցեղուներն մէջէն անցքեր կան և այդ անցքերն ճիշդ հաստատուած են ջրոյ ցայտմանց ներքեւ։ Իւրաքանչիւրին ծայրը գըտնուելով ապակի մը։ Եւ ջրոյ ցայտումներն երեքարկանութեամբ կը լուսաւորուին։

Զը մոռնանք՝ ըսել թէ՝ աղբիւրէն քիչ մը հեռի, մասնաւոր տեղի մը մէջ կը գործէ մեքենավարն, իւր առջեւ ունի ծորակներու շարք մը, որոց միջոցաւ կրնայ աւելցնել կամ պակսեցնել ցայտող ջրոյն քանակութիւնը, միեւնոյն ժամանակ ձեւը և արդիւնքներն։ Լուսացայտ աղբիւրին լոյսը 245,000 մոմի կը հաւասարի և ելեքտրականութիւն յառաջ բերող շարժիչ զօրութիւնը 250 ձիու-չոգւոյն կը հաւասարի։

Երկրաչափին ճարտարութեան միացած է արուեստագիտին տաղանդը։ Լուսացայտ աղբիւրն իւր հիանալի կազմութեամբն գեղեցկութեան և ճաշակի ամէն յատկութիւններն ունի։ Պ. Քութան քանդակագործին արուեստագիտական երեւակայութենէն ծնունդ առած է այն չքեղ և մեծաքանչ գիւտն, արուեստահանդիսին ամենէն գեղեցիկ տարրերէն մին։

Մ. Գ. Մօշեան

ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆ
ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԴԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՅԵՐԿԵԼԱՑ

Պրինճի սէնէսիսի քէմալը մուսաֆիգագիսէթլէ տէվր խէյնս իչլու մէքթէպլը ֆէյզմէքսէպին էյյամը թաթիլիյէսի օգոստոս 21է խիթամ պուլըպ, տէրսլէրինին մունթազամէն թէտրիսիսէ տախի օ կիւնէն իթիպարէն պէտ օլընաճագտը։ Բրօկրամը՝ ալէմը թիճարէթտէ, եանի բիացատա էն զիյատէ միթէպէր վէ ճարի օլան էլսինէի միխթէլիթէ վէ իւլումը թիւճարիյէ վէ հուգուգիյէ կիսի մէվտատը նաֆիս իլէ մալամալ տը։ Հէյէթը թէտրիսիյէսի՝ բայիթախթիմզըճա մէհկուր օլան 17 ատէտ տախիլի վէ խարիճի զէվթատան միթէչէքթիւլ տիր։ Մէքթէպին լիսանը ումումիսի օլան Ֆրանսըզճանըն Բուռնէյէ իչիւն տախի այրըճա իքի շահատէթնամէլի Ֆրանսըզ միւտէրրիսլէր թէտարիք իտիմիզ օլուպ, պունլարըն կէճէ կիւնտիւզ մէքթէպտէ մէվճուտիյէթինին նէ տէրէճէ փահէպախշ օլաբաք տախի ագը սէլիմ էրպապըճճա միւսէլլէմ տիր։ Սէնէվի իմթիհանլար՝ Մէարիֆ նէզարէթը ճէնիլիսի թարիֆնտան թային օլընան լիսանչլնա միւմէյյիզինը քիրամ միւվաճէհէսինտէ իճրա օլընըպ, իքմալը տէրս իտէն շահկիրտանըն տիրլօսալարը տախի թարիֆը պահիր իչչէրէֆը նէզարէթտէն թատիզ օլընմագտա տրրլար։

Տահա զիյատէ մուֆասսալ մալիւմաթ իսթէյէն զէվթ հէր կիւն Գում-Գարուտա վագը ճէսիմ վէ միճէտտէյտէն ինչա օլընմըշ մէքթէպիմիզէ միւրաճաաթ իթտիքլէրինտէ, կէրէք տախիլի թէհարէթ վէ նիզամաթընտան վէ կէրէք իճրէթլէրին էհվէնիյէթինտէն էզէր ճիհէթի մէնճուն վէ խօշնուտ գալաճագլարը պարիզ ու նիւմուտար տը։

Թաշրալը վաթանտաշլարըմզը։ Իչիւն տախի մաթպու բրօկրամարըմզը օլուպ Պահճէ գարուտա սուրը Պոլոս վէ Ցակոբ աղալար վաղթասըլա Դճճանէն թէվզի օլընագտա տրը։

Միւէսսիս վէ միւտիրը մէքթէպ
Տ. Մ. Մէրճէանեան

9 օգոստ. 89 Կ. Պոլիս 3—2

ՐԷՍՄԻ

Պուլաչէրդ խասթալըգլա թէլէֆօլան հայվանաթ տէրի վէ գէրբէրնթըլարընըն գավափը սըՀՀիյէ իյճապընճա տէֆնի լազըմ կէլէճէյինտէն, խասթալըրընն տիկէր մահալլէրէ սիրայէթին մէն իչիւն պէօյլէ հայվան տէրի վէ գէրբէրնթըլարընն նէ խարիճէ չէգարբիմասընա վէ նէ տէ մահալլէրինտէ իչլէթտիրիլմէսինէ միւսասատ օլընմասը՝ մէճիլսը ումուրբՍՀՀիյէ գարարըյլա 12 աղօսթօս սէնէ 304, վէ գարարը մէզքիւր հիւքմինին իպգասըյլա պէրապէր խասթալըգ օլան մահալլէրտէն վիւրուտ իսէճէք հայվանաթ տէրի վէ գէրբէրնթըլարընըն թէմիզ շահատէթնամէսի օլմատը՝ հալտէ գապու օլընմայարագ բէտտի տախի ՍըՀՀիյէ նէզարէթը ճէլիլէսինտէն վագը օլան իչար իւզէրինէ 10 թըրինը սանի (նոյեմ.) սէնէ 304 թարիխլէրինտէ ումում վիլայաթա վէ միւսթագիլ միւթէսարրրֆիրգլարա իչար օլընմըշ, վէ կագէթալարա իլանը քէյֆիյէթ իթտիրիլմիշ օլընը՝ հալտէ, թիճարընն երինէ կէօմրիւրէրէ շահատէթնամէսիզ տէրիլէր կէթիրմէքտէ օլընրգ լարը խապէր վէրիլմիշ, վէ շահատէթնամէ ուսուլինին վագը՝ պիր մահալտէ զուհուր իտէն հայվան խասթալըրընն մահալը սարբէյէ յուլաշմասընն էօնիւ ալընմադ էսասընա միւպթէնի օլուպ խալէլտէն վիգայէսի՝ մասրահաթէն էլդէմ պուլընմըշ օլմաղա, սուրէթը հալ հէր քէսճէ պիր գաթ տահա մալիւմ օլմադ իւզրէ քէյֆիյէթին իլանընա իպթիտար օլընը։

ԹԷՎՖԻՀԱԹ

Շուրաի Տէվլէթ ազասընտան Սամի պէյ հազրէթլէրինէ բիւթպէի ուլա սընկը էվվէլի,

Էրմէնի Բրօթէսթան միլլէթ վէքիլի Պոյաճեան Ցակոբ էֆ.յէ բիւթպէի ուլա սընկը սանիսի,

Մէմուրին գալէմի միւտիրի Նարլ պէյէ բիւթպէի ուլա սընկը սանիսի,

Մէքթուպի տախիլիյէ միւտիր մուավինի Բէֆիդ պէյէ բիւթպէի ուլա սընկը սանիսի,

Ճէպր հիւմայունը Միւլիւքեանէ գալէմինէ մէմուր միւթէրճիմլէրտէն Սաթտ պէյէ բիւթպէի սանիյէ սընկը սանիսի,

Ճէպր հիւմայունը Միւլիւքեանէ բեանիպլէրինտէն հասան Խայրի պէյէ բիւթպէի սանիյէ սընկը սանիսի,

Եըլարդ սէբայը հիւմայունը ինշաաթընտա միւսթահսէմ գալֆա Թաղլորեան Յովսէփ էֆ.յէ բիւթպէի սանիյէ սընկը սանիսի,

Ճէպր հիւմայուն քեանիպլէրինտէն հիւսէյին հիւսնիւ էֆ.յէ բիւթպէի սալիսէ թէվֆիհիյէ կիւնճիւ Օսմանի,

Սբարթա թիւճճարը միւթէպէրէսինտէն Դուպայ օղլու Եանագօէֆ.յէ բիւթպէի սանիյէ սընկը միւթէմասիլի թէվֆիհ պուլըրըմը տը։

* * *

Եավէրանը հազրէթը Շէհրիյարի տէն բիատէ միրալայը Իսմայիլ պէյէ Շնճի Օսմանի,

Մէքթէպը Թրպպիյէի Շահանէ մուալլիմիէրինտէն վէ ճէվիյէթը Թրպպիյէի Միլքիյէ ազասընտան միրիվա Նաֆիզ բաշալա թէպտիլէն Յիւնճիւ Օսմանի,

Թէշրիֆաթը Խարիճիյէ մուավինի Ղալիպ պէյ հազրէթլէրինէ թէպտիլէն Շնճի Օսմանի,

Տէրսասատէթ պիտայէթ մահքէմէսի ազասընտան Նէշէ պէյ հազրէթլէրինէ Շնճի Մէճիտի,

Թահրիրաթը Խարիճիյէ գալէմի խիւլաֆասընտան հագգը պէյէ կիւնճիւ բիւթպէ Օսմանի նիշանը իհսան պուլըրըմը տը։

ՕՍՄԱՆԼՈՒ ՊԱՆԿԱՆԻ

Ամսական դասաւորութիւն ստանալիք գումարներուն

1889 ՅՈՒՆԻՍ 30 ՊԻԼԱՆՉՕՍԻ

Մակագրութիւն	Դրամ	Մակագրութիւն	Դրամ
Էնտամ—Մեքանիկէ հէնտասէ աղա օղլանընդան էհտամ	530,000,000	Թէհասիլատ զուլաճանան զարֆանդան	1,100,000,000
Սամսուն [Շէհիր գիրանի]	106,375,821 23	Ամանաթ	49,869,800
Սամսուն [Շէհիր գիրանի]	37,537,252 14	»	»
Սամսուն գումրուգ սէնէվէսի	453,381,287 26	Ամանաթ	46,956,653
Խարիճի էֆ.էնտիլէրի—գարֆանդի		»	»
գարֆանդի	87,244,721 15	Ամանաթ—Մարմարա գարֆանդան	481,424,640 3
Մարմարա գարֆանդան	249,349,475 1	»	92,004,656 30
Էյնէ գարֆանդան	361,893,169 14	»	35,073,059
Մարմարա գարֆանդան	7,763,634 30	»	27,736,239
Էյնէ գարֆանդան	4,296,193 18	»	22,453,527 28
Մարմարա գարֆանդան			1,855,238,575 24
	1,855,238,575 24		

ՕՍՄԱՆԼՈՒ ՊԱՆԿԱՆԻ

Ամսական դասաւորութիւն ստանալիք գումարներուն

ՕՍՄԱՆԼՈՒ ՊԱՆԿԱՆԻ

Ամսական դասաւորութիւն ստանալիք գումարներուն

(74)

ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ

ՖԵՐՈՎԷԲԻ ԼԻՄՕՆՃԵԱՆ

—Խնդիրը Տիկին Դարբիսոֆի՞ վրայ է։

—Այո՛, թէ անոր և թէ Անգլիացի պարոնին վրայ՝ որ տիկնոջ մասնաւոր համակրութիւնը վայելելու երջանկութիւնն ունի։ խե՛ղճ սիրահարներ։

Մառիի աչերը այս վայրկենին լեցած էին ... վարանեցաւ խօսքը շարունակելու։

—Բայց սիրելի՛ Մառիս, հետաքրքրութիւնս սաստիկ կը շարժես։

—Ապերա՛նտ, չես գիտեր թէ քու սիրոյդ համար ի՞նչ կընեմ կոր։

—Ո՛հ, դու իմ հրեշտակս ես, Մառի, կը կարծե՞ս որ անձնուիրութիւնդ չեմ գնահատեր և քու վրայ ունեցած սէրս ասով աւելի ևս չը կրկնապատկուիր։ մեթէ մենք իրարու ապագայ ամուսիններ չե՞նք։

—Ո՛հ, Ֆրիտ, եթէ զիս կը խաբես, գործած չարիքս աւելի մեծ պիտի երեւի ինձ։

—Մառի, Մառի, միթէ կը տարակուսի՞ս իմ սիրոյս անկեղծութեանը վրայ։ ապա ուրեմն ինչո՞ւ համար իմ գաղտնիքս կոմսին ալ հաղորդեցի, և ըսի իրեն թէ իմ ապագայ ամուսինս ես։

—Կը խնդրեմ կրկնէ։ ի՞նչ պատասխանեց տէրդ։

—Թէ այն վայրկեանին որ տիրուհոյդ մէկ քաղցր ակնարկին արժանի ըլլալու երջանկութիւնն ունենայ, ինքն ալ զմեզ աշխարհի ամենէն երջանիկ ամուսինները ըլլալու վիճակի մէջ պիտի դնէ։

—Ապահո՞վ ես թէ այնպէս պիտի ընէ, Ֆրի՛տ։

—Այդ մասին կրնամ զքեզ բոլորովին վստահացնել նոյն իսկ իմ սիրոյս անկեղծութեանը վրայ։

—Եւ եթէ իմանայ թէ իրեն հաճոյ ըլլալու համար նոյն իսկ իմ տիրուհիս կը զոհե՛մ իրեն։

—Ա՛հ, այն ատեն, պարզ խոստում մը բոլորովին երախտագիտական պաշտաւորութեան պիտի փոխուի։

—Ուրեմն առ այս նամակը և տիրոջդ յանձնէ, ըսաւ Մառի, շրջագգեստին գրպանէն, անուշահոտ պահարանի մը մէջ փակուած նամակ մը դուրս հանելով, և զանի կոմս տը Սէլայի կառավարին յանձնելով։

Մառիի ձեռքը սաստկապէս կը դողդողար։

Կ'զգար որ շատ դէշ բան մ'էր իւր ըրածը։

Մատնիչ մ'եղած էր ինքը, նոյն իսկ ամենաբարի կոչած տիրուհւոյն դէմ։

Ֆրիտ ալ՝ այն նամակը իւր սիրուհւոյն ձեռքէն յափշտակած ատեն այլայլած էր։

Բայց այս այլայլութիւնը՝ մատնութեան մեղսակից ըլլալէ՞ն յառաջ կուգար թէ տարփանքի սաստկութենէն, ատի չենք կրնար գիտնալ։

Կառավարը յուզեալ հետաքրքրութեամբ մը նամակին հասցէին նայեցաւ։ կը կարծէր թէ իւր տիրոջը ուղղուած էր այն։ ուստի ո՞րչափ մեծ եղած ըլլալու էր զարմանքը՝ երբ կարդաց սա հետեւեալ տողը։

Աւ՝ սէրելի Բարեկամ իմ Պ. Ֆրէտրէյ Հոֆման։

—Ֆրէտրիք Հոֆման՞ն, գոչեց կառավարն այլայլեալ։ ուրեմն ժամադրութիւն մի կայ։

—Այո՛ և ճիշդ այս գիշերուան համար։

—Բայց տիկինը սաստիկ գլխու ցաւ մ'ունէր, որ կ'ստիպէր զինքը Բ.. կոմսին այս գիշերուան երեկոյթէն բացակայ գտնուելու։

—Ատիկայ պարզապէս պատրուակ մ'էր, սիրելիդ իմ Ֆրիտ։

—Ա՛հ, տիրոջս մեծ ծառայութիւն մ'ըրիր, նաղելիս։

—Եւ կը յուսամ որ չարաչար զղջալու պատճառ մը չպիտի ունենամ։

—Ինչ որ ալ ըլլայ, կ'ապահովցնեմ զքեզ որ տիրուհիդ երբէք չպիտի իմանայ թէ՝ այս նամակին տիրոջս ձեռքը անցած ըլլալու մեղքը դուն գործած ես, սիրելի Մառիս։

—Բայց ի՞նչպէս, Ֆրի՛տ։

—Է՛հ, պարզ պատահմունք մը։ դուք այս նամակը «գօմիսէրի» մը յանձնած կ'ըլլաք, որ սխալմամբ կոմս տը Սէլայի տարած կըլլայ, փոխանակ Անգլիացի պարոնին տանելու։

—Բայց ... բայց ... ատիկայ շատ դէշ և շատ նենգաւոր գործ մը եղած պիտի ըլլայ։

—Բաւական է որ մենք աւելի երջանիկ պիտի ըլլանք, սիրելիս։ հարուստ պարոնները արդէն բաւականէն աւելի երջանիկ եղան, քիչ մ'ալ մենք զմեզ մտածենք, որ դէպքերէ և պատահական բախտերէ ուրիշ ապաւէն մը չունինք։

—Բայց, Տէ՛ր Աստուած, բաւական ուշացայ, այնպէս չէ՞։

—Լաւ։ ուրեմն շուտով տիրուհւոյդ քով վերադարձիր, և նայէ որ երեսէդ ամենեւին բան մը յայտնի չընես։ ցտեսութիւն, հոգւոյս հատոր։ ա՛հ, ձեռներդդ համբոյր մը տայիր, Մառի՛։

—Այս գիշեր, այս գիշեր։ հիմայ այս տեղ մեզի դիտող աչք մը կըրնայ գտնուիլ։ անխոհեմ մի՛ ըլլար, Ֆրիտս ... ա՛հ, մտածէ՛ իմ վրաս։

Երիտասարդ աղջիկը այս վերջին խօսքն ըսելէ ետեւ, իւր տարփածուին քովէն բաժնուեցաւ։ Ֆրիտ ևս, թէ՛ սիրոյ և թէ յաջող ծառայութեան կրկին հրճուանօք, իւր տիրոջը տան ճանբան ձեռք առաւ։

Երբոր սիրտը գոհունակութենէ ճաթելու աստիճանին հասած կրակոտ կառավարը իւր տիրոջը ներկայացաւ, այս վերջնոյն դիմացը վրայ կրնար նշմարուիլ այն թախծութեան նշանները, որոնք յառաջ եկած էին Տիկին Դարբիսոֆի այն գիշերուան երեկոյթէն բացակայ գտնուելու որոշումէն։

Աւիկայ կոմս տը Սէլայի պէս յիմարաբար սիրող մարդու մը համար, պարզապէս մեծ դժբախտութիւն մ'էր։

—Ա՛հ, իմ հաւատարիմ Ֆրիտս, դո՞ւն ես եղեր, կը յուսամ թէ այնչափ աճապարանօք դուրս ելնելդ, աւելի գէշ լուր մը բերելու համար չէր։

—Ընդհակառակն՝ եթէ ոչ բարի՝ գոնէ խիստ կարեւոր լուր մը բերելու համար, տէ՛ր իմ։

—Ի՞նչ կըսէք, միթէ տիկինը իւր միտքը փոխե՞ր է, և պիտի երթայ այս երեկոյն Բ.. կոմսին ապարանը։

—Ո՛չ, տէր իմ։ բայց այդկից աւելի հետաքրքրական բան մը ունի ընելիք, որմէ կը յուսամ թէ խիստ մեծ օգուտ մը պիտի կրնաք քաղել։

—Դորձին ինչ ըլլալը շուտ ըսէ ուրեմն։ համբերութիւնս կը հատցնես կոր։

—Տիկին Դարբիսոֆին Բ.. կոմսին երեկոյթին չերթալիքը ըստոյգ է։

—Ատիկայ անգամ մ'ըսիր, Ֆրիտս։

—Այո՛, և գիտէք որ ասոր պատճառն ևս մէկէն ի մէկ երեւան եկած գլխու ցաւն է։

—Այո՛, այդ ալ գիտեմ։

—Բայց աւելի հետաքրքրականը կայ, որ չէք գիտեր։

—Ա՛հ, ես ալ ատիկայ իմանալու կ'սպասեմ անհամբեր։

—Լաւ։ այն գլխու ցաւը՝ որ Բ... կոմսին երեկոյթին ներկայ գտնուելու արգելք պիտի ըլլայ Տիկին Դարբիսոֆին, նոյն իսկ այս գիշեր իւր տանը մէջ գաղտնի կերպով ուրիշ մարդ մը ընդունելուն արգելք չպիտի ըլլայ։

(Շարունակելի)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊՐՈՒՍԱՑ

ՄԷԲԵԱԹԻՊԸ ՇԱՐԺԻՉ

Պա ռուսական թեմբիգը միւսկէթ ու քիւշատ օլընմէջ օլսն իշպու մէքթէպին օն ալթընտը սէնէի տէվրիսէսի սեպտեմբերին իպթիտասընտա պէտ վէ հիւլուլ իտէր։

1.— Պիլա թէֆրիգը միւսկէթ վէ մէգհէպ, զիւքիւր վէ իւնաս լէյլի վէ նիհարի շակիրտան գապուլ օլընը։

2.— Միւտտէթը թէտրիսիպէ 5 սէնէ օլուպ Օսմանը, Ֆրանսըզ, Էրմէնի, Ինկիլիզ, Ալէման վէ Ռում լիսանլարը վէ իւլում ու ֆիւնունը լսպրմէ իլէ գէզ շակիրտանընա տասի հէր նէվի էլ հիւնէրլէրի վէ բիսանօ տէրսլէրի վէրիլիր։

3.— Էյլի եանի տասիլի շակիրտանըն իւճրէթը թէտրիսիպէլէրի սէնէվի 12 լիրան Օսմանի օլուպ, իւչ թագսիթ իլէ թէտիպէ օլունը։ Նիհարի եանի խարճի շակիրտան տասի ճիւզի իւճրէթլէ գապուլ օլունը։ Մամաֆիսի ֆագրը հալլէրի պա շահատէթնամէ մուսատագ օլանլարան անճագ օն թալէպէ մէճճանէն գապուլ օլունճագ տը։

4.—Պէշ եաբընտա զիւքիւր վէ իւնաս ամֆալ տասի լէյլի վէ նիհարի գապուլ, վէ Ալէման ուսուլի իւզրէ թալիմ ու թէրպիպէ օլունքրլար։

5.— Ուլում ու ֆիւնունտան մատատ բէսմ էր ֆօթօկրաֆի վէ թէրզիւլիք, գունտու